

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה על הציווי לאהרון ובניו, לברך את בני ישראל בברכת כהנים: "דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם". הגמרא במסכת סוטה (לח ע"א) לומדת מכך שכתוב בפסוק 'אמור להם' בלשון רבים, שרק כאשר שני כהנים עולים לדון מכריזים 'כהנים'.

למרות זאת כתב **הטור** (או"ח קכח) (ובכך חלק על **רבינו פרץ**), שגם כהן אחד שאינו עולה לדון עובר בעשה, כי למרות דרשת הגמרא, פשט הפסוקים מורה שיש לקרוא לכל כהן וכהן. כיצד אם כן יעבור כהן בעשה, אם לכאורה הכהנים עוברים על האיסור רק כאשר מכריזים 'כהנים' והם לא עולים לדון, אך כאשר יש רק כהן אחד הרי לא מכריזים "כהנים"? נחלקו האחרונים:

א. **הבית יוסף** (שם, ד) כתב, שמדובר במקרה חריג, בו ביקשו מאותו כהן לעלות לדון והוא סירב. ב. **הט"ז** (שם, ג) חלק על הבית יוסף וסבר, שלדעת הטור עובר כהן בעשה גם אם לא קראו לו לדון. להבנתו, הטור סובר שמהפסוק 'אמור להם' נלמדו מספר הלכות. הראשונה שחובה על כל כהן לעלות לדון מיוזמתו ולברך ואם לא עלה עובר בעשה, והשנייה ששליח הציבור קורא 'כהנים' רק כאשר יש שני כהנים לפחות. ובלשונו:

"לפי דעת הטור דיש כאן ג' לימודים מפסוק זה. האחד כפשוטו, דאמור להם דהיינו לכל אחד מהם שמוטל עליהם לברך ישראל הן יחיד הן רבים, דקאי על אהרן ובניו הנזכר קודם לזה, דאהרן מורה על יחיד ובניו על רבים. אלא דיש כאן עוד ב' דרשות שדרשו בזה נוסף על הפשוטו. דרשה א' שאין על הכהנים חיוב אלא אחר שיקרא אותם הש"ץ כהנים..."

בעקבות הציווי על ברכת כהנים, נעסוק השבוע בשאלה האם בכל מקרה הכהנים צריכים ליטול את ידיהם לפני הברכה. כמו כן נראה, מהיכן הגיע המנהג שהלויים נוטלים את ידי הכהנים, והאם הלויים צריכים ליטול את ידיהם לפני שהם נוטלים את ידי הכהנים. לסיום נדון מהיכן הגיע המנהג שהכהנים מתכסים בטלית, והאם הם יכולים להוציא את ידיהם מחוץ לטלית.

חובת הנטילה

מהיכן נלמדת חובת הנטילה לפני ברכת כהנים? הגמרא במסכת סוטה (לט ע"א) כותבת דין זה בשם רבי יהושע בן לוי, הלומד הלכה זו מהפסוק בספר תהילים (קלד, ב) 'שאו ידיכם קודש וברכו את יקוק'. אין מחלוקת שכהן שלא נטל את ידיו כלל, פסול למעלות לדון, נחלקו הראשונים מה הדין כאשר נטל את ידיו בבוקר:

א. **הרמב"ם** (תפילה טו, א) נקט, שיש ליטול ידיים רק במקרה בו הן טמאות, משום כך בפשטות במקרה בו נטלו בבוקר את הידיים ושמרו עליהן טהורות, אין צורך ליטול שוב. עוד הביא **הבית יוסף** (קכח, ו) ראייה שזו שיטתו, מכך שהשווה נטילה זו לנטילה לפני העבודה במקדש, וגם במקדש אם שמר הכהן את ידיו טהורות מנטילת הבוקר הוא אינו צריך ליטול שוב במהלך היום. ובלשונו:

"ומשמע מדבריו דכשידיו טמאות כגון שלא נטל שחרית קאמר דצריך ליטול, הא אם נטל ואינו יודע להם שום טומאה אין צריך לחזור ולנטלם. ותדע דהא לעבודה נמי אין הכהן צריך לקדש לכל עבודה, אלא פעם אחת מקדש בבוקר ועובד כל היום כולו. וכן נוהגים בארץ מצרים שלא ליטול הכהן ידיו בשעת נשיאת כפים אלא סומך על הנטילה שנטל ידיו שחרית."

ב. **רש"י** (ד"ה שלא) ו**תוספות** (ד"ה כל) נקטו, שגם אם נטלו בבוקר יש ליטול ידיים לפני העלייה לדון. במקרה זה בפשטות לשיטתם, וכפי שגם כתב **הטור** (או"ח קכח) בפירוש, גם יש לברך על נטילה זו 'על נטילת ידיים', כפי שמברכים בכל פעם שחובה ליטול ידיים כמו נטילת ידיים אחרי שינה בלילה, או לפני אכילת לחם. בטעם הדבר שפסקו כך העלו שני נימוקים:

הראשון, מהגמרא משמע שהנטילה צריכה להיות סמוכה לברכה, והנטילה בבוקר אינה סמוכה לברכת כהנים. **השני**, אם הגמרא הכותבת שיש ליטול ידיים לפני ברכת כהנים דנה במקרה בו לא נטלו בבוקר וכהבנת הרמב"ם, מדוע צריך לומר שיש ליטול מחמת ברכת כהנים? יש לציין דבר יותר בסיסי, שלא ניתן לומר דברי תורה לפני נטילה. אלא וודאי שמדובר במקרה בו נטלו בבוקר¹.

להלכה

נחלקו האחרונים בפסק ההלכה:

א. **השולחן ערוך** (קכח, ו - ז) ו**הב"ח** (שם, ג) פסקו כדעת רש"י, שיש ליטול ידיים לפני ברכת כהנים גם אם נטלו בבוקר. אולם, במקרה זה יש ליטול ידיים ללא ברכה, ולחשוש לרמב"ם הסובר שאין ליטול כלל, ורק כאשר לא נטלו בבוקר יש ליטול ידיים בברכה. כמו כן, במקרה בו אין מים לנטילה ונטלו בבוקר, ניתן בדיעבד לסמוך על שיטת הרמב"ם ולברך ברכת כהנים.

ב. **האליה רבה** (שם, יג) ו**המשנה ברורה** (שם, כד) חלקו וסברו, שבכל עניין אין ליטול ידיים בברכה לפני ברכת כהנים, גם אם לא נטלו ידיים בבוקר. בטעם הדבר נימק האליה רבה, שיתכן שבכלל לא תיקנו ברכה על נטילה זו, ועל אף שהטור כתב שיש לברך, לא בהכרח ששאר הראשונים מסכימים עם שיטתו.

מחמת כך הוסיף המשנה ברורה (שם), שכהן ירא שמיים ישתדל שלא לגעת בשום דבר מטונף מהרגע בו נטל את ידיו בבוקר. שכן אם ייגע בדבר מטונף ייכנס לספק, שהרי כאמור לדעת השולחן ערוך והב"ח הוא מתחייב בנטילת ידיים בברכה במקרה זה, ועל אף שלמעשה לא נוקטים כמותם, מכל מקום יש להיזהר שלא להיכנס לספקות הלכתיים שלא לצורך.

¹ הבית יוסף דחה קושיה זו במספר אופנים. אפשרות ראשונה, מדובר במקרה בו נטל ידיו בבוקר, אך הסיח את דעתו. במקרה מעין זה הנטילה לדברי תורה עוד חלה, ולברכת כהנים לא. אפשרות שנייה, מדובר במקרה בו לא היו לנטל מים בבוקר, ולכן שפשף את ידיו בחול, עפר וכדומה. שפשוף מעין זה מועיל לדברי תורה ותפילה, ולא מועיל לברכת כהנים.

כאשר הגמרא כותבת שהכהנים צריכים ליטול את ידיהם לפני העלייה לדוכן, היא לא מציינת שנטילה זו צריכה להתבצע בידי מישהו אחר. משום כך תמה **הבית יוסף** (קכח, ו) מהיכן הגיע מנהג ארץ ספרד שהלויים נוטלים ידי הכהנים. עד שמצא **בזוהר** בפרשת נשא (קמ"ב), שהלויים שהם קדושים, והם צריכים ליטול את ידי הכהנים הקדושים.

הב"ח (שם, ג) הוסיף שמצא במחזור ישן בשם **המהר"י מולין**, שבמקרה בו אין לויים ייטול בכור את ידי הכהנים, שכן למרות שהבכורות הוחלפו בלויים הרי שנשארה בהם מעט קדושה. במקרה בו אין לוי ואין בכור, כתבו האחרונים שעדיף שייטול הכהן את ידיו בעצמו, מאשר שישראל ייטול את ידיו. ובלשון **המשנה ברורה** (שם, כב):

"והלוי יוצק מים - וכשאינו לוי יוצק בכור פטר רחם, דהוא גם כן קדוש קצת. ואם אין גם בכור טוב שיטיל הכהן בעצמו משיציק ישראל על ידו, ואף שהלוי תלמיד חכם והכהן עם הארץ יש להחמיר (וליתול), וכל שכן אם יש כהן אחד תלמיד חכם דמציל את כולם ומחוייב ליצוק אף על עם הארץ."

א. על בסיס טעם הנטילה של הלויים, מובא **בספרא דצניעותא** (שם) ובעקבותיו **בשולחן ערוך** (קכח, ו) שלפני שהלוי נוטל את ידי הכהן, עליו ליטול ידיים בעצמו. ב. **הרמ"א** (שם) חלק וכתב, שהמנהג הוא שהלויים סומכים על הנטילה של הבוקר. ג. **הב"ח** (שם, ג) ו**המשנה ברורה** (שם, כג) בדעה ממוצעת נקטו, שבמקרה בו נגע הלוי במקום מטונף, נכון שייטול ידיו.

התכסות בטלית

הגמרא במסכת חגיגה (טז ע"א) כותבת, שהמסתכל בידי הכהנים בזמן ברכת כהנים כאשר בית המקדש היה קיים, עיניו היו נחלשות, כיוון שהוא מסתכל כביכול בשכינה היוצאת מבין ידיהם. בזמן הזה בית המקדש חרב, אך בכל זאת מובא בירושלמי (מגילה) ונפסק **ברמב"ם** (תפילה יד, ז) שאין להסתכל בידי הכהנים, כדי שהמתברכים לא יסיחו את דעתם מהברכה. ובלשונו:

"כשיהיו הכהנים מברכין את העם לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתן אלא יהיו עיניהם כנגד הארץ כעומד בתפלה, ואין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים בשעה שהם מברכין את העם כדי שלא יסיחו דעתם, אלא כל העם מתכווין לשמוע הברכה ומכוונים פניהם כנגד פני הכהנים ואינם מביטים בפניהם."

המגן אברהם (קכח, לה) העיר, שיתכן שנפקא מינה תהיה האם מותרת הסתכלות לזמן קצר. אם האיסור משום כבוד השכינה, הרי שאסורה ההסתכלות אפילו לרגע. אם האיסור מחמת היסח, רק הסתכלות ממושכת גורמת להיסח הדעת. מכל מקום הוסיף, שבזמן הזה נוהגים רבים שלא להסתכל כלל, וייתכן שמשום זכר למקדש. על מנת למנוע את ההסתכלות, החלו במהלך הדורות להתכסות בטלית, ונאמרו מספר אפשרויות לאופן הכיסוי:

א. **הבית יוסף** (קכח, כג) כתב שהכהנים נוהגים להתכסות לגמרי, כפי שרבים עושים היום. באופן זה, העם המתברך לא יכול לראות את ידי הכהנים. כפי שהעיר הבית יוסף, יתרון נוסף למנהג זה הוא, שלמרות שהגמרא במסכת מגילה כותבת שכהן בעל מום (שאינו רגילים לו בעירו) אינו יכול לשאת כפיו, אם הוא מכוסה בטלית הרי שאין בכך בעיה, שכן לא רואים את מומו.

ב. **הרמ"א** (שם) ו**האליה רבה** (שם, מו) חלקו וסברו, שרק ידי הכהנים צריכות להיות מחוץ לטלית. בטעם הדבר נימק **הכנסת הגדולה**, שכאשר חששו מהיסח הדעת כשהסתכלו בידי הכהנים, חששו בעיקר מכך שהכהנים יסיחו את דעתם מברכתם כאשר יברכו, ולכן עדיף שהם יוציאו ידיהם מחוץ לטלית וכך לא יראו אותן, גם אם דבר זה יגרום לחלק מהקהל להסתכל.

ברכה על הטלית

למנהג האשכנזים, רווק אינו לובש טלית. דנו הפוסקים, האם עליו לברך על טלית שהוא שואל על מנת לעלות לדוכן:

הגמרא במסכת חולין (קי ע"ב) כותבת, שהשואל טלית מחברו פטור מעיקר הדין לשים בה ציציות למרות שיש לה ארבע כנפות, כיוון שכתוב בתורה 'כסותך' - ולא כסות של אחרים. אולם, לאחר שלוש יום בהם הבגד נמצא ברשותו, חייבו אותו חכמים לשים ציציות, כיוון שלאחר זמן זה הבגד נראה כשלו, ויבואו לחשוש בו שהולך בטלית ללא ציצית.

הרא"ש (ח, כו) כתב, שבמקרה בו שאל מחברו טלית עם ציציות, הוא יכול לברך עליה למרות שהיא לא שלו, כיוון שהעובדה שחברו השאיל לו טלית מציינת מוכיחה שכוונתו כביכול להקנות לו אותה כדי שגם יוכל לברך עליה, וכן פסק **השולחן ערוך** (יד, ג). לכאורה אם כך, השואל מחברו טלית לברכת כהנים צריך לברך. אלא שלמעשה נחלקו האחרונים:

א. **הט"ז** (שם, ד) הביא את דברי **הים של שלמה** שנקט, שכאשר מדובר בטלית שמשאלים אותה לשם כבוד, כמו בשעת העלייה לתורה או בשעת ברכת כהנים, אין לברך, שהרי אין משאלים לשם מצווה. ב. **המגן אברהם** (שם, ו) חלק וסבר שמלשון הרא"ש הכותב ששליח ציבור השואל טלית מחברו צריך לברך, עולה שיש לברך אפילו כאשר משאלים לשם כבוד. ובלשונו:

"יום של שלמה בחולין פ"ח סימן נ"ג כתב דאם לובשו לעלות לתורה או לעבור לפני התיבה אינו מברך, כיוון שאינו לובשו לשם מצווה. אבל ברא"ש ריש ה' ציצית משמע שהעובר לפני התיבה מברך, וכן כתבו במנחות בפסקי תוספות סימן קס"א דכהנים המתעטפים בטלית שאינו שלהם כשעולים לדוכן מברכין."

למעשה מחמת הספק, כתב **המשנה ברורה** (שם, כא) בשם **דרך החיים**, שהשואל טלית מחברו שלא לצורך מצווה, יתכוון שלא לקנות את הטלית, וכך לכולי עלמא לא יצטרך לברך. לכאורה, אם מדובר בטלית של בית כנסת לכולי עלמא יש לברך, שהרי טלית זו נמצאת על דעת שישתמשו בה ויברכו עליה, ואכן כך נקט **המשנה ברורה** (שם). אולם כפי שכתבו האחרונים למעשה מנהג העולם שלא לברך גם במקרה זה כאשר הלבשה היא לצורך כבוד, כיוון שבפשטות גם במקרה זה מתכוונים לא לקנותה.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...²